

LA VARIABLE PROFESIÓN EN LAS ESTADÍSTICAS DE MORTALIDAD

Rosa Gispert Magarolas

Departament de Sanitat i Seguretat Social. Generalitat de Catalunya.

Resum

Per tal de determinar la qualitat de les dades referides a la professió en les estadístiques de mortalitat, s'ha estudiat la distribució de les defuncions segons la professió del difunt, a Catalunya ($n = 41.426$) i a la resta de l'Estat espanyol ($n = 293.386$) durant l'any 1981 (dades de l'Institut Nacional d'Estadística) alhora s'han estudiat dues mostres de les defuncions notificades a Catalunya durant l'any 1987 ($n_1 + n_2 = 312$). S'han considerat diferents paràmetres de qualitat de la variable professió, com la informació absent o no classificable i les categories ocupacionals poc informatives. Finalment, s'ha estudiat l'evolució de la qualitat, agrupant les dades de 1981 i de 1987 segons categories comparables.

L'any 1981, la proporció de defuncions no classificables segons la professió va ser quasi el doble a Espanya (10,7 %), malgrat tenir en compte només les corresponents a les edats

actives (14,3%). A Catalunya (1987), gairebé la meitat de les butlletes no du informada la variable professió (47,7 %) i sols un 5,5 % del total conté informació que permeti el nivell de classificació més detallat. És palès l'empitjorament a Catalunya de la qualitat de la informació entre 1981 i 1987, amb una disminució del 30,9 % a l'11,3 % de les professions especificades i de les corresponents a «feines de casa» i «jubilatats».

Es discuteixen alguns dels factors que poden haver contribuït a l'empitjorament i es planteja la necessitat urgent de trobar un camí per a millorar la qualitat d'aquesta informació. (*Gac Sanit* 1989; 3(11): 371-6).

Paraules clau: Mortalitat. Professió. Butlletes estadístiques de defuncio.

THE VARIABLE OCCUPATION IN MORTALITY STATISTICS

Summary

In order to evaluate the quality of the information on occupation in mortality statistics, a study of the distribution of deaths according to the occupation in Catalonia ($n = 41,426$) and in the rest of Spain ($n = 293,386$) during 1981 (data from the Instituto Nacional de Estadística) was done. Also, two samples of the deaths notified in Catalonia during 1987 ($n_1 + n_2 = 312$) were studied. Different indicators of quality of the variable occupation were considered: absence of information, non classifiable occupation and insufficiently informative categories. Finally, a comparison of the quality of the data of 1981 and that of 1987 was done.

In 1981, the proportion of deaths with no classifiable occupation was almost twice in Spain (10.7 %) than in Catalonia, even though only productive age deaths were included (14.3 %). In 1987 in Catalonia, almost half of the death certificates had no information on the occupation (47.7 %) and only 5.5 % of the certificates had detailed information. A worse situation was clear for Catalonia, as classifiable occupation decreased from 30.9 % to 11.3 % between 1981 and 1987. Also "work of house" and "retired" categories decreased.

LA VARIABLE PROFESIÓN EN LAS ESTADÍSTICAS DE MORTALIDAD

Resumen

Para poder determinar la calidad de los datos referidos a la profesión en las estadísticas de mortalidad, se ha estudiado la distribución de las defunciones según la profesión del difunto, en Catalunya ($n = 41.426$) y en el conjunto del Estado español ($n = 293.386$) durante el año 1981 (datos del Instituto Nacional de Estadística); a la vez se han estudiado dos muestras de las defunciones notificadas en Catalunya durante el año 1987 ($n_1 + n_2 = 312$). Se han considerado distintos parámetros de calidad de la variable profesión, como la información ausente o no clasificable y las categorías ocupacionales poco informativas. Finalmente, se ha estudiado la evolución de la calidad, agrupando los datos de 1981 y de 1987 según categorías comparables.

En el año 1981 la proporción de defunciones no clasificables según la profesión fue casi el doble en España (10,7 %), a pesar de tener en cuenta sólo las correspondientes a las edades activas (14,3 %). En Catalunya (1987) casi la mitad de los boletines no lleva informada la variable profesión (47,7 %) y sólo un 5,5 % del total contiene información que permita el nivel de clasificación más detallado. Es manifiesto el empeoramiento en Catalunya de la calidad de la información entre 1981 y 1987, con una disminución que va del 30,9 % al 11,3 % de las profesiones especificadas y de las correspondientes a «sus labores» y «jubilados».

Correspondencia: Rosa Gispert. Departament de Sanitat i Seguretat Social. Pavelló Ave Maria. Trav. de les Corts. 08028 BARCELONA. Este artículo fue recibido el 23 de enero de 1989 y fue aceptado, tras revisión, el 10 de abril de 1989.

Some factors contributing to the worsening of the quality of the information on the occupation are discussed. And the need of an urgent improvement is emphasized. (*Gac Sanit* 1989; 3(11): 371-6).

Key words: Mortality. Occupation. Death certificates.

Se discuten algunos de los factores que pueden haber contribuido al empeoramiento y se plantea la necesidad urgente de encontrar una solución que permita mejorar la calidad de dicha información. (*Gac. Sanit* 1989; 3(11): 371-6).

Palabras clave: Mortalidad. Profesión. Boletín estadístico de defunción.

Introducció

Assistim a una revitalització de les estadístiques de mortalitat en el nostre país, després d'una decadència prolongada. Possiblement, un dels motius d'aquesta revalorització rau en l'interès que les seves utilitats potencials han despertat en alguns professionals de la salut. Això no obstant, una de les seves múltiples aplicacions —l'estudi de la mortalitat per professions— tot i que ha constituït una aportació remarcable en l'àmbit sanitari internacional, és un dels aspectes que fins ara ha rebut menys atenció en el nostre medi¹.

Les estadístiques de mortalitat publicades més recentment ni tan sols inclouen aquesta informació². Encara que no s'expressi explícitament, la raó sembla que és la poca qualitat de les dades referides a la professió. Per verificar la dimensió d'aquest problema, hem fet un estudi de la qualitat de les dades professionalment consignades per les estadístiques de mortalitat catalanes.

Material i mètodes

S'ha procedit a l'estudi separat de la distribució de les defuncions segons la professió del difunt corresponents, en primer lloc, a les morts esdevingudes a Catalunya i al conjunt de l'Estat espanyol durant l'any 1981; i després, a l'estudi de dues mostres de les defuncions notificades a Catalunya durant l'any 1987.

En el primer cas s'ha examinat la distribució de les defuncions per professió consignades a les estadístiques de mortalitat d'Espanya i de Catalunya l'any 1981, segons dades recollides i processades per l'Institut Municipal d'Estadística (INE)³. Els 12 grans grups de professions emprats són els que figuren en aquesta publicació.

Posteriorment i per a poder delimitar la qualitat de la informació recollida, hem utilitzat les butlletes estadístiques de defunció (BED). Aquesta és la font original de les dades a partir de les quals s'elaboren les estadístiques de mortalitat. Es un document que s'ha de presentar al Registre Civil juntament amb el certificat de defunció per a notificar la mort i és omplert pel metge, pels familiars i pels empleats del Registre, segons els apartats.

S'han obtingut aleatòriament dues mostres de les

Introducción

Asistimos a una revitalización de las estadísticas de mortalidad en nuestro país, después de una prolongada decadencia. Posiblemente, uno de los motivos de dicha revalorización consiste en el interés que sus utilidades potenciales han despertado en algunos profesionales de la salud. Sin embargo, una de sus múltiples aplicaciones —el estudio de la mortalidad por profesiones— a pesar de constituir una aportación remarcable en el ámbito sanitario internacional, es uno de los aspectos que por ahora menos atención ha recibido en nuestro medio¹.

Las estadísticas de mortalidad más recientemente publicadas ni siquiera incluyen esta información². Aunque no se expresa explícitamente, la razón parece ser la poca calidad de los datos referidos a la profesión. Para verificar la dimensión de dicho problema, hemos efectuado un estudio de la calidad de los datos de profesión consignados por las estadísticas de mortalidad catalanas.

Material y métodos

Se ha procedido al estudio separado de la distribución de las defunciones según la profesión del fallecido correspondientes, en primer lugar, a las muertes ocurridas en Catalunya y en el conjunto del Estado español durante 1981; y, a continuación, al estudio de dos muestras de las defunciones notificadas en Catalunya durante el año 1987.

En el primer caso, se ha examinado la distribución de las defunciones por profesión consignadas en las estadísticas de mortalidad de España y de Catalunya para 1981, según datos recogidos y procesados por el Instituto Nacional de Estadística (INE)³. Los 12 grandes grupos de profesiones utilizados son los que figuran en dicha publicación.

Posteriormente, y para poder delimitar la calidad de la información recogida, se han utilizado los boletines estadísticos de defunción (BED). Esta es la fuente original a partir de cuyos datos se elaboran las estadísticas de mortalidad. Es un documento que debe ser presentado al Registro Civil, unido al certificado de defunción, para notificar el fallecimiento y lo rellenan el médico, los familiares y los empleados del Registro, según los apartados.

Se han obtenido aleatoriamente dos muestras de los

butlletes corresponents a les defuncions declarades a Catalunya els mesos d'agost i de setembre de 1987. Les mostres formaven part de les que regularment se seleccionen per al control de qualitat de la codificació de les BED. El nombre de butlletes (5 % de cada lot) és suficient per a estudiar paràmetres amb una freqüència de presentació entorn del 50 per mil. El nombre de butlletes estudiades és de 312. De les mostres, 71 BED corresponen a defuncions certificades en centres hospitalaris de Barcelona ciutat, única localitat que facilita informació que permet diferenciar el lloc de la mort.

Les dades de professió en aquestes mostres s'han codificat mitjançant la «Classificació Nacional d'Ocupacions» de 1979, la mateixa que utilitza l'INE en les dades de 1981. S'ha comparat la distribució dels paràmetres de qualitat definits en les dues mostres i, en no existir diferències significatives segons la prova de la Z, s'han agrupat les dades en una mostra única.

Els paràmetres de qualitat de la variable professió considerats són: absència d'informació en l'apartat destinat a la professió (en blanc), informació no classificable (per exemple, «invàlid»), categories poc informatives dintre la classificació d'ocupacions («pensionista»), termes que poden ser inclosos d'acord amb el seu grau de detall en les categories de 2 dígits (menys específics) i de 3 dígits (màxima especificació) en la classificació esmentada.

Finalment s'han agrupat les dades de 1981 i les de 1987 segons categories comparables a fi d'observar, fins on sigui possible, l'evolució d'aquests indicadors de qualitat.

Resultats

La taula 1 presenta la distribució de les defuncions segons la professió, a Catalunya i a Espanya, corresponents a 1981. Quant a les categories poc específiques, s'observen diferències entre les dues poblacions considerades. La proporció de no classificables és quasi el doble a Espanya, diferència que es manté si tenim en compte només les defuncions corresponents a les edats actives (15-64 anys). En canvi, en els grups de «feines de casa» i de «jubilat», tot i que hi ha algunes diferències significatives, aquestes no són tan marcades.

Els paràmetres de qualitat estudiats a partir de les mostres de BED, es presenten a la taula 2. Destaca el fet que gairebé la meitat de les butlletes no duen informada la variable professió (47,7 %) i que les que la declaren amb prou especificació per a poder utilitzar el grau més detallat de la classificació, són només el 5,5 % del total. De les butlletes omplertes als hospitals de Barcelona ciutat, només 6 (el 8,5 %) tenen informada la variable professió.

El resultat d'agrupar les defuncions segons catego-

boletines correspondientes a las defunciones declaradas en Catalunya en los meses de agosto y septiembre de 1987. Las muestras formaban parte de las que regularmente se seleccionan para el control de calidad de la codificación de los BED. El número de boletines (5 % de cada lote) es suficiente para estudiar parámetros con una frecuencia de presentación alrededor del 50 por mil. El número de boletines estudiados es de 312. De dichas muestras, 71 BED corresponden a defunciones certificadas en centros hospitalarios de Barcelona ciudad, única localidad que facilita información que permite diferenciar el lugar del fallecimiento.

Los datos de la profesión en las muestras estudiadas se han codificado según la «Clasificación Nacional de Ocupaciones» de 1979, que es la misma que utiliza el INE en los datos de 1981. Se ha comparado la distribución de los parámetros de calidad definidos en ambas muestras y, al no existir diferencias significativas según la prueba de la Z, se han agrupado los datos en una muestra única.

Los parámetros de calidad de la variable profesión considerados son: ausencia de información en el apartado destinado a la profesión (en blanco), información no clasificable (por ejemplo, "inválido"), categorías poco informativas dentro de la clasificación de ocupaciones ("pensionista"), términos que pueden incluirse según su grado de detalle en las categorías de 2 dígitos (menos específicos) y de 3 dígitos (máxima especificación) en la clasificación mencionada.

Finalmente se han agrupado los datos de 1981 y los de 1987 según categorías comparables para observar, en la medida de lo posible, la evolución de dichos indicadores de calidad.

Resultados

La tabla 1 presenta la distribución de las defunciones según profesión en Catalunya y España correspondientes a 1981. En cuanto a las categorías poco específicas, se observan diferencias entre las dos poblaciones consideradas. La proporción de no clasificables es casi el doble en España, diferencia que se mantiene si tomamos en cuenta únicamente las defunciones correspondientes a las edades activas (15-64 años). En cambio, en los grupos de «sus labores» y de «jubilados», aunque existen algunas diferencias significativas, éstas no son tan marcadas.

Los parámetros de calidad de la variable profesión considerados son: ausencia de información en el apartado destinado a la profesión (en blanco), información no clasificable (por ejemplo, "inválido"), categorías poco informativas dentro de la clasificación de ocupaciones ("pensionista"), términos que pueden incluirse según su grado de detalle en las categorías de 2 dígitos (menos específicos) y de 3 dígitos (máxima especificación) en la clasificación mencionada.

El resultado de agrupar las defunciones según ca-

Taula 1. Defuncions per grups de professió. Catalunya i Espanya 1981
Tabla 1. Defunciones por grupos de profesión. Catalunya y España 1981

	15-65 anys / años				Totes edats / Todas edades			
	Catalunya		Espanya		Catalunya		Espanya	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Professionals / Profesionales	603	6,0	1.835	2,6	1.215	2,9	4.711	1,6
Directius / Directivos	3	0,3	413	0,6	65	0,2	814	0,3
Administratius / Administrativos	542	5,4	3.826	4,7	979	2,4	4.739	1,6
Comerciants / Comerciantes	944	9,4	2.832	4,0	1.934	4,7	5.392	1,8
Serveis / Servicios	347	3,4	1.327	1,9	535	1,3	2.051	0,7
Agricultors / Agricultores	520	5,1	6.958	9,9	1.941	4,7	21.719	7,4
Productors / Productores	2.994	29,7	16.298	23,2	5.553	13,4	31.232	10,6
Militars / Militares	49	0,5	587	0,8	152	0,4	1.317	0,5
Estudiants / Estudiantes	176	1,7	1.116	1,7	400	0,9	2.280	0,8
Feines de casa / Sus labores	2.599	25,7	19.550	27,8	14.145	34,1	105.181	35,8
Jubilats / Jubilados	522	5,2	5.912	8,4	12.262	29,6	82.679	28,2
No classificables / No clasificables	769	7,6	10.035	14,3	2.245	5,4	31.271	10,7
Total	10.095	100,0	70.199	100,0	41.426	100,0	293.386	100,0

Font: INE³. Elaboració pròpia
 Fuente: INE³. Elaboración propia

Taula 2. Indicators de la qualitat de la informació en la variable professió de les BED. Catalunya 1987
Tabla 2. Indicadores de la calidad de la información en la variable profesión de los BED. Catalunya 1987

	Mostra 1			Mostra 2			Total		
	Muestra 1			Muestra 2			Total		
	n	%	d.e.	n	%	d.e.	n	%	d.e.
Jubilats / Jubilados	30	24,0	3,8	37	19,8	2,9	67	21,5	2,3
Feines casa									
Sus labores	20	16,0	3,2	37	19,8	2,9	57	18,3	2,3
En blanc / En blanco	60	48,0	4,4	89	47,6	3,6	149	47,7	2,8
Assignable 2 dígitos									
Asignable 2 dígitos	8	6,4	2,1	10	5,3	1,6	18	5,8	1,3
Assignable 3 dígitos									
Asignable 3 dígitos	6	4,8	1,9	11	5,9	1,7	17	5,5	1,3
No classificable									
No clasificable	1	0,8	0,7	3	1,6	0,9	4	1,2	0,6
Total	125	100,0		187	100,0		312	100,0	

d.e.: desviació estàndard / desviación estándar
 Font: Departament de Sanitat. Elaboració pròpia
 Fuente: Departamento de Sanidad. Elaboración propia

ries comparables entre les dades de 1981 i de 1987. figura a la taula 3. L'empitjorament de la qualitat de la informació és ben palès. A Catalunya, les professions especificades disminueixen del 30,9 a l'11,3 %.

Discussió

De les dades estudiades, destaca la gran diferència entre els resultats de la mostra de 1987 i les estadístiques publicades per l'INE corresponents a 1981, respecte a la proporció d'infradeclaració de la variable

Taula 3. Distribució de les defuncions segons grups comparables. Espanya i Catalunya (Percentatges)
Tabla 3. Distribución de las defunciones según grupos comparables. España y Cataluña (Percentajes)

	Espanya 1981*	Catalunya	
		1981*	1987 #
Jubilats / Jubilados	28,2	29,6	21,5
Feines de casa			
Sus labores	35,8	34,1	18,3
No classificable			
No clasificable	10,7	5,4	1,2
En blanc / En blanco	—	—	47,7
Resta grups			
Resto grupos	25,3	30,9	11,3

Font: *INE³; # Gabinet Tècnic. Departament Sanitat. Elaboració pròpia
 Fuente: *INE³; # Gabinete Técnico. Departamento Sanidad. Elaboración propia

tegorías comparables entre los datos de 1981 y de 1987 aparece en la tabla 3. El empeoramiento de la calidad de la información es evidente. En Catalunya, las profesiones especificadas disminuyen del 30,9 % al 11,3 %.

Discusión

De los datos estudiados se desprende la gran diferencia entre los resultados de la muestra de 1987 y las estadísticas publicadas por el INE correspondientes a 1981, con respecto a la proporción de infradecla-

professió. En sis anys, el nombre de butlletes que poden aportar alguna informació per a l'anàlisi de la mortalitat per professió s'ha reduït en un 63 % a Catalunya; és a dir, ha passat d'una tercera part de les defuncions a només l'11 % del total. D'altra banda, sorprèn l'absència de blancs en les dades de 1981 de la variable observada; una explicació d'aquest fenomen podria ser la pràctica per part de l'INE d'imputacions automàtiques o aleatòries de valors en aquells casos en què la variable no ha estat informada⁴. De totes maneres, aquesta eventualitat no és ressenyada en cap de les publicacions de l'INE consultades.

Tot i que no abunden els treballs als quals ens puguem referir, els resultats que ens ha proporcionat la mostra són consistents amb els que ha trobat algun altre autor. García-Benavides, en les defuncions de València de 1984, observa un 36,5 % de BED sense professió declarada i un 0,62 % de no classificables⁵. Això fa pensar que la manca de qualitat de les estadístiques de mortalitat en el tema de la professió, sigui possiblement un problema generalitzat.

En absència d'una raó clara que pugui explicar la diferent evolució d'aquest fenomen a Catalunya, hem d'esperar que les estadístiques de mortalitat d'Espanya dels propers anys presentaran el mateix panorama.

Molts factors poden haver col·laborat a l'empitjorament de la qualitat de les dades. Ja fa alguns anys que la professió no s'inclou en el Document Nacional d'Identitat, font sovint utilitzada per a omplir les dades d'identificació de les BED. Això podria ser una raó de pes, sobretot en el cas d'aquelles defuncions que es produeixen a l'hospital, en què no sempre es pot recórrer a informadors directes que facilitin les dades del difunt i a més, generalment, el metge que signa el certificat no és qui ha omplert els apartats d'identificació de la butlleta.

En el 91,5 % de les butlletes estudiades procedents dels hospitals de Barcelona ciutat, l'apartat corresponent a la professió estava en blanc. Si tenim en compte que una tercera part de les defuncions es produeix actualment als hospitals⁶, el paper d'aquest factor pot ésser determinant.

D'altra banda, també podria existir un problema més bàsic que justificu aquesta situació, en l'origen del qual hi hauria la manca d'una classificació de professions adequada a la realitat i coneguda per tothom. El fet que les declaracions que han disminuït més, corresponguin a les professions especificades i no als grups de «jubilat» o de «feines de casa», fa pensar que no es tracta sols d'un problema de desinterès en les declaracions.

La utilització de les dades obtingudes de fonts d'informació rutinària ja existents —com les estadístiques

de la variable professió. En seis años, el número de boletines que pueden aportar alguna información para el análisis de la mortalidad por profesión se ha reducido en un 63 % en Catalunya; es decir, ha pasado de una tercera parte de las defunciones a sólo el 11 % del total. Por otro lado, es sorprendente la ausencia de blancos en los datos de 1981 de la variable observada; una explicación de dicho fenómeno podría ser la práctica por parte del INE de imputaciones automáticas o aleatorias de valores en aquellos casos en que la variable no ha sido informada⁴. Sin embargo, dicha eventualidad no está reseñada en ninguna de las publicaciones del INE consultadas.

Aunque no abundan los trabajos que permitan establecer comparaciones, los resultados que nos ha proporcionado la muestra son consistentes con los que hemos encontrado en algunos autores. García-Benavides, en las defunciones de Valencia del 1984, observa un 36,5 % de BED sin profesión declarada y un 0,62 % de no clasificables⁵. Ello nos hace pensar que la falta de calidad de las estadísticas de mortalidad en lo concerniente a la profesión, es posiblemente un problema generalizado.

Sin disponer de una razón clara que pueda explicar la diferente evolución de dicho fenómeno en Catalunya, cabe suponer que las estadísticas de mortalidad de España en los próximos años presentarán el mismo panorama.

Muchos factores pueden haber colaborado al empeoramiento de la calidad de los datos. Hace ya algunos años que la profesión no se incluye en el Documento Nacional de Identidad, fuente a menudo utilizada para rellenar los datos de identificación de los BED, lo cual podría ser una razón de peso, especialmente en el caso de las defunciones que tienen lugar en el hospital, en donde no siempre es posible recurrir a informadores directos que faciliten los datos del difunto y, además, el médico que firma el certificado no suele ser quien ha rellenado los apartados de identificación del boletín.

En el 91 % de los boletines estudiados procedentes de los hospitales de Barcelona ciudad, el apartado correspondiente a la profesión estaba en blanco. Si tenemos en cuenta que una tercera parte de las defunciones se produce actualmente en los hospitales⁶, el papel de dicho factor puede ser determinante.

Por otro lado, también podría existir un problema más esencial que justificase dicha situación, cuyo origen sería la falta de una clasificación de profesiones adecuada a la realidad y conocida por todos. Las declaraciones que más han disminuido corresponden a las profesiones especificadas y no a los grupos de «jubilados» o de «sus labores», lo cual nos hace pensar que no se trata únicamente de un problema de desinterés en las declaraciones.

La utilización de los datos obtenidos de fuentes de información rutinaria ya existentes —como las esta-

vitals— davant l'alternativa d'implementar estudis específics per avaluar la morbiditat i la mortalitat associades a determinades professions, suposa alguns avantatges. La continuïtat i l'exhaustivitat en la recollida, la base poblacional de la informació i la referència de totes les variables al mateix individu en són els més importants.

Algunes experiències aïllades posen de manifest que és possible d'efectuar algunes intervencions específiques en aquest àmbit, les quals podrien millorar la qualitat de la informació⁷. De totes maneres, l'eficiència d'aquestes intervencions per a millorar la situació dintre els circuits existents és quelcom que caldria avaluar.

Per a l'anàlisi de la mortalitat per professió, tampoc no és imprescindible tenir les dades completes, tot i que s'hagi de cercar la màxima exhaustivitat possible⁸. Cal insistir, però, que una manca de qualitat de les dades, com la que hem observat aquí, compromet la recerca futura que es podria realitzar en aquest àmbit i planteja la necessitat urgent d'una solució.

BIBLIOGRAFIA

1. Rodríguez JA. Desigualdades sanitarias en España. *El médico* 1988; 40-8.
2. Generalitat de Catalunya. Gabinet Tècnic de la Secretaria General. *Anàlisi de la mortalitat a Catalunya*. Barcelona: Departament de Sanitat i Seguretat Social, 1984, 1985, 1986 y 1987.
3. Instituto Nacional de Estadística. *Movimiento natural de la población 1981*. Madrid: INE, 1987.
4. Segura Benedicto A. Mortalidad según ocupación: una información necesaria. *Med Clin (Barc)* 1988; 91:139-41.

dísticas vitales— ante la alternativa de implementar estudios específicos para evaluar la morbilidad y la mortalidad asociadas a determinadas profesiones, implica algunas ventajas. La continuidad y la exhaustividad en la recogida, la base poblacional de la información y la referencia de todas las variables a un mismo individuo son las más importantes.

Algunes experiències aïllades evidencien que es possible efectuar algunes intervencions específiques en este àmbit, susceptibles de mejorar la calidad de la información⁷. Sin embargo, la eficiencia de dichas intervenciones para mejorar la situación dentro de los circuitos existentes es algo que convendría evaluar.

Para el análisis de la mortalidad por profesión, tampoco es imprescindible disponer de los datos completos, aunque se debe procurar la máxima exhaustividad posible⁸. De todos modos, hay que insistir en que una deficiente calidad de los datos como la que hemos descrito en nuestro informe compromete la investigación futura que se podría realizar en este ámbito y plantea la necesidad urgente de una solución.

5. García Benavides F. Fiabilidad de las estadísticas de mortalidad. Valencia: Generalitat Valenciana, Conselleria de Sanitat i Consum, 1986. (Monografies Sanitàries, Sèrie A, estudio 2).
6. Segura A. El análisis de la mortalidad hospitalaria como una medida de efectividad. *Med Clin (Barc)* 1988; 91:129-41.
7. Gispert R. Control de calidad de las estadísticas para España. *Libro de ponencias del II Congreso Nacional de Salud Pública y Administración Sanitaria*. Madrid: SESPAS, 1987.
8. Sanjosé S, Gispert R. La utilización de la profesión en el análisis de la mortalidad a partir de las estadísticas vitales: el ejemplo inglés. *Gac Sanit* 1989; 2(10):333-8.

